

L'Europa ei ina finamira

Salids dil Peru da Barbara Casanova e da Clotilda Demund

DA GIUSEP VENZIN / ANR

■ En ina planira aulta da dimensiun varga tschien sin tschien kilometers e sin 4000 meters sur mar han il Rio Cotahuasi e ses bratschs laterals magliu ora cavorgias da tochen 2000 meters profunditad. Ellas valladas isoladas e ton sco emblidadas dalla regenza perunana s'engascha Clotilda Demund da Trun dapi gleiti 30 onns pils affons dils pasturs d'alpacas. Quels pasturs han per gronda part aunc strusch contact cun autra glieud ed ils affons creschan si en pupira immensa. Per quels ei l'ovra sociala Cristo Obrero in radi da sulegl. Els «albergues» dall'ovra fundada da sur Pius Camenisch da Ladir retscheivan ils affons in suttetg e scolaziun. Quei ei allura il fundament per ina megliera veta. Quei fundament retscheivan era 360 affons egl Urpi Wasi a Cusco e leu ei Barbara Casanova da Sursaissa la dunna che procura che tut funcziuni. Sia scola sil crest enamiez in quartier dils paupers ei ina dallas meglieras el marcau peruan ch'ei staus avon tschenteners il center dils Incas. Omisdus dunnas sursilvanas tarmettan in «muchas gracias» als Sursilvans. Da quels cattan ellas adina sustegn tier lur engaschi social e persistent.

Muchas gracias y Feliz Navidad

In «Muchas gracias y Feliz Navidad» tarmetta era Alan Chuquitaype Eguia da Pampamarca. Leu instruescha igl anteriur scolast digl albergue menaus dil Centros sociales Cristo Obrero a Cotahuasi. Suenten il studi da scolast ad Arequipa – el marcau situau 400 kilometers el sid dalla vallada – eis el turnaus en sia vallada ed instruescha ils scolars dalla tschunavla classa. La stad vargada ha el retschert visetas dalla Surselva.

Clotilda Demund e Barbara Casanova procuran el Peru per in avegnir prospereivel senza emigrasiun.

FOTO G. VENZIN

Francisca Beeli e Rita Furger da Mustér han visitau Clotilda Demund. Ellas tgeran la Fundaziun Cristo Obrero ed han ediu dacuort la brev circulara tarmessa als donaturs.

Ch'il scolast Alan Chuquitaype Eguia ei turnaus en in vitg sin 3400 meters e senumna leu ventireivel bab da dus affons secapescha buca da sesez. Il vitg ei contonschibels sulet sin vias pulinas e strusch in jester anfla la via el vitg al pei d'ina spunda teissa ed agl ur d'ina cavorgia selvadia. Ch'il giuven scolast ei turnaus a Pampamarca ei era

d'engraziar a Clotilda: «Jeu sun fetg engraziavels pil sustegn che jeu e mes fargliuns havein retschert egl albergue.» Sustegn da Cristo Obrero han era Maria Vargas Puma e Julian Gonzales Uscata cattu. Omisdus ein commembers dalla suprastanza communal da Pampamarca. Cun agid da Clotilda Demund ha Julian absolviu ad Arequipa igl emprendissadi da serrer. Omisdus emprovan da migliurar la situaziun e lur vitg. Quei ei denton buc aschi simpel en in vitg isolau e ton sco exlaus dil svilup. La gronda part dils habitonts

cultivescha las scrotas prau sin terrasas. Quei ch'els raccoltan tonscha pil pli da nutrir la famiglia. Giuvenils che bandunan senza scolaziun la vallada vegnan els marcaus gronds en in cerchel vizius.

In onn harmonic

Suenten in onn turbulent numna il davos rapport annual digl Urpi Wasi da Barbara Casanova igl onn 2014 in onn harmonic. Ella canorta d'affons han 144 pigns anflau tgira e protecziun. 17 da quels ein stai affons pigns e la dunna

da Sursaissa scriva: «Igl ei stau grondius da persequitar il svilup dils affons pigns – ils emprems pass, ils emprems plaids.» Ensem cun sias gidontras ei Barbara Casanova selegrada d'in svilup sco ils affons havessen strusch giu a casa: «Els ein savens a casa tut persuls ferton che la mumma ei alla lavur», ha la menadra digl Urpi Wasi constatau tier ina da mias visetas a Cusco.

Ella scola primara procuran nov scolastas ch'els affons gaudien la megliera instrucziun. «Nossa carezia e nosa capientscha dattan ad els fidonza e segirtad ed aschia la forza per lur avegnir.»

Quei avegnir ei en Peru meins garantius sco tier nus. Biars Peruans – oravontut dallas muntognas andinas – sefatschentan cull'emigrasiun. Pils pli biars tonschi d'emigrar en in dils marcaus. Culla scolaziun gudida cuagl agid da Barbara Casanova e da Clotilda Demund anflan ils affons en atgna tiara lavur e fadigia. La fadigia ei denton minimala e biars siemian d'ina megliera veta egl exteriur. Era pils Peruans ei l'Europa ed oravontut la Tiaratudestga la tiara dalla cucagna. En ina discussiun cul possessur d'ina lavandaria ad Arequipa ha quel dumandau mei: «Anflasel jeu lavur en Svizra ni en Tiaratudestga?» Silla risposta, quei seigi buc aschi simpel, ha el aschuntau: «Jeu sun era scolast.»

La construcziun dalla reit d'internet ei pli semplia da realisar che bunas vias. Consequentamein retscheivan era ils Peruans las informaziuns dil mund en abundanza. «Ed els siemian dall'emigrasiun en quei mund», constateschan Barbara Casanova e Clotilda Demund. Cun lur engaschi procuran ellas per meglieras cundiziuns da viver ella tiara sidamericana e gidan a frenar l'emigrasiun.

Cun Noë sin viadi

La biblioteca da Glion ha fatg in cudisch – cun 26 auturs

■ (anr/abc) Dacuort ha la squadra dalla biblioteca da Glion envidau alla presentaziun d'in cudisch niev. Ei setracta d'in cudisch d'affons cul tetel «Noë und der Regenbogen-Wunsch-Brunnen-Pool». Igl ei ina atgna producziun. Il cudisch da 40 paginas ha la biblioteca realisau quest atun en connex cull'jamna dallas bibliotecas grischunas. La biblioteca da Glion ei – sco biaras autras el Grischun – fetg activa. Ella porscha 6000 mieds per giuven e vegl, naven dalla belletristica tochen tier films dvd. Ussa posseda ella in mied dapli – e quei in agen cudisch. Dacuort han las responsablas presentau la historia dil buob Noë ch'ei semess sin in viadi entuorn il mund cun siu uorset Teddy. Sco quei ch'il tetel tradescha eis ei in cudisch d'affons. Era carschi s'audan tiels auturs, ed en tut segna buca mo ina persuna sco autura. Buca meins che 26 affons e carschi han contribuì al product final. Duront l'jamna dallas bibliotecas grischunas che ha giu liug l'entschatta settember ha la squadra dallas bibliotecaras envidau tuts interessents da prender plaz ella pultruna da scriptur che fuva semtgada.

Era text romontsch ei integras

Pign e grond denter otg e 71 onns han priu la peda e la caschun da seser e da schar luvrar la fantasia. Els han astgau scriver ina tochen tschun construcziuns tenor ina entschatta che fuva dada. Schizun il president communal Aurelio Casanova e la deputada Margrit Darms ein sesi ella sutga d'autur. A ca-

schun d'ina sentupada cun classas da scolars ella biblioteca havevan els rispundiu damondas e discutau cun quels. Lu ein els stai creativ ed han contribuì alla historia da Noë.

Quei ch'ei stau patertgau sco experiment ha retschert ina dinamica nunspitgada. Ordlunder ei sedada ina historia divertenta che Sandra Palaia-

Moor ha lu illustrau culla figura dil buobet Noë. Era per romontsch han ils auturs astgau scriver, quei ch'ina persuna ha era fatg. Siu text han las producentas buca translatau. Quei text fa part, sco tut ils auturs, dil concept autentic ed ei integras ella historia. Suenten che l'jamna dallas bibliotecas fuva finida haveva la squadra enta

maun in cudisch plein cun texts secrets a maun. Tgei far cun quei product grop? Tut seigi lu iu spert. Ch'ei detti in cudisch stampau ordlunder havevan ellas decidiu gia all'entschatta, senza denton far ponderaziuns detagliadas dalla fuorma.

Sco quei che Bettina Caviezel, commembra dalla squadra, ha declarau a

caschun dalla presentaziun dil cudisch ha l'artista ella squadra, Sandra Palaia, entschiet a far illustraziuns tenor ils texts. Ei hagi dau fetg bia da far cun redeger la historia, prender ora dubletas, metter en el dretg liug l'acziun ed observar ch'il fil tgietschen mondi buc a piarder. Stilisticamein hagian ellas midau fetg pauc, ha Sandra Palaia sincerau. Quei semuossa lu era el product final ch'ellas han presentau. Igl ei in cudisch da maletgs bibliofil, in stampat professional cun illustraziuns divertentas. La historia da Noë cullas paginas e capetels structurai ei «pachetada» en ina cuviarta dira da color stgirblaua. Il frontispezi porta il tetel «Noë und der Regenbogen-Wunsch-Brunnen-Pool». Il buobet e siu uorset scvieran il mund e sgolan cun in eroplan – in pli special – ora el spazi. Empau sco il prenci pignet dad Antoine de Saint-Exupéry.

Enteifer mo dus meins han las producentas scaffiu in cudisch d'affons endretg. Suenten ch'ellas havevan priu miez settember la decisiun da far quei han ellas stuiu segirar la finanziaziun. Ei seigi gnanc stau grev da motivar fatschentas e privats per in sustegn. Il cudisch ei dil reminent dedicaus a Doris e Christian Waldvogel ch'eiin morts omisdus il zercladur tras in accident tragic.

Doris Waldvogel fageva part dalla squadra dallas bibliotecaras da Glion. Ella fuva stada allas empremas sesidas dalla gruppa che haveva iniziav l'idea dil cudisch per l'jamna dallas bibliotecas 2015.

Las responsablas dalla biblioteca da Glion che han realisau il project dil cudisch: Bettina Caviezel, Sandra Palaia e Madeleine Tschalèr.

FOTO A. BEELI